

Әнәс Исхаков

Бу дөнья нигә уйчан?

Казан
«Рухият» нәшрияты
1999

ББК 84 (2Р-Тат)-5
И 74
УДК 8«47» 943.21-1

Төзүчесе һәм мөхәррире
И.Юзеев

Рәссамы
Ш.Насыйров

Е.Канаев,
Ш.Насыйров,
фотолары

И 74 **Әнәс Исхаков**
Сайланма лирика
— Казан: Рухият, 1999. - 128 б.

ISBN 5-89706-011-8

Ошбу җыентыкка Азнакай шәһәре һәм районы хакиме, Татарстан халык депутаты Әнәс Исхаковның зирәк уй-фикерләрен, кайнар хисләрен белдерүче шигырьләре тупланган.

ББК 84 (2Р-Тат)-5

ISBN 5-89706-011-8

© "Рухият" нәшрияты, 1999

Әнәс Исхаков...

Кайчан һәм кайда ишеттем мин бу исемне?

1960-70 елларда Татарстан Язучылар берлеге районнарда яшъ авторларның ижат конференцияләрен, семинарлар үткәрә иде. Шул семинарларның берсендә рәсем укытучысы Әнәс Исхаковның шигырьләрен тикшергәнебез искә төште.

Озак еллардан соң бу исем кабат яңгырый башлады. Азнакай районы һәм шәһәре хакиме Әнәс Исхаковның уңышы турында газеталар язды, радиодан сөйләделәр. Мин белгән шагыйрь егетме икән ул, әллә фамилиядәше генәме? Сорашып белдем: әдәбиятка без фатиха биргән шул Әнәс икән. Тормышның мен мәшәкате, хужалык эшләре аны шигърияттән аергандыр, дип уйлап ялгышканмын. Менә алдымда аның бер көлтә шигырьләре. Шигъри жанын югалтмаган икән Әнәс. Яшылек, мәхәббәт хисләрен, жирне, кешеләрне ярату сәләтен саклаган. Рәсем сәнгате белән мавыгуы да эзсез үтмәгән. Шигырьдә дә ул рәссам булып калган.

«Ужым кыягының биле нечкә,
Жир сәхнәдә бии бөгелеп».

«Болытлар кичә елганы
Тәкәббер казлар сыман».

Мөгаен, бу күренешләр аның күңелендә башта рәсем булып яралгандыр.

Хакимлек кебек рәсми эштә дә шигъри жанын саклап, туган як чишмәләреннән көй алып, заманның авыррак йөген үз иннәренә алу нияте белән яшәгән Әнәс Исхаковның шигырьләре сезнең күңелегезгә дә хуш килер, дип уйлыйм.

Илдар Юзеев,
Татарстанның халык шагыйре.

Сихерлэнгән кебек...

Буразнага басып тынып калдым,
Уй йомгагым һаман урала.
Сихерлэнгән кебек карап торам
Төсен жуймас шушы дөнъяга.
Ужым кыягының биле нечкә —
Жир сәхнәдә бии бөгелеп.
Яңа язда яңа туган хисләр
Китәр төсле кинәт түгелеп.
Тургай жырлап хәерле көн тели,
Зәңгәр күккә ағыла тавышы.
Бөтен кешелекнен шушы кырга
Төбәлгәндәр өмет-сагышы.

1998 ел, Азнакай.

Күкрәгенә сыеныйм бер...

Гөлләр йөзе ачылмаган,
Үләннәр әле чыкта;
Чыгып китәм сагышлардан
Йөрәк кысылган чакта...
Күкрәгенә сыеныйм бер
И, туган жир анам син!
Син тудырган, син үстергән
Бер нарасый балаң мин.
Шигырь укыйм — үзем шагыйрь,
Үзем тыңлыйм — хөкемдар.
Шушы кырга, шушы жиргә
Жырларга бит хакым бар.
Мин аныкы, ул минеке,
Ни халәткә килсәм дә —
Туган жирем аңлар әле,
Сыктансам да, көлсәм дә!
Ул бер үзе тыңлый мине
Тынлык, сабырлык белән.
Хәсрәт-кайгылар, ташып,
Ятларга чыкмас — беләм.

1967 ел, Югары Чыршылы.

Чишмәләр көе

Чишмәләр иле син, Туган як!
Зәмзәм су чишмәләр — саны юк.
Жырлыйлар, ургыйлар чишмәләр,
Жиремнең сусаган чагы юк.

Су ала яшь кызлар — чык кипми —
Чиләкләр кайталар жыр белән.
И хозур! Чишмәләр чылтырый, -
Ярлары - ямь-яшел үр-келәм.

Ял итеп кит бездә, мосафир,
Отып кит чишмәләр көен син.
Туганнар, ишетеп шат моңны —
Сөенсен, дошманнар — көенсен!

Чишмәләр иле син, Туган як!
Еракка китмәгез су сорап.
Бу жирдә таулардан көй алып,
Чишмәләр яшиләр чылтырап...

1962 ел, Лениногорск.

Тауларга илтә сукмак

Өем, өем таулар.
Таулар уртасында бер авыл.
Тау сукмагы Утыз Имәнине
Барсыннан да күбрәк белә ул.
Мин дә атлыйм гасыр сукмагыннан,
Тузгыган жыр сарыла колакка.
Ирекле жыр дала буйлап йөри,
Башын салмас түбән коллыкка.
Тау сукмагы...
Барам Имәнигә,
Юл урамый таулар тирәли,
Гүя тау башында көтә мине
Яшел кәләпүштән Имәни.

1961 ел, Лениногорск.

Чишмәләргә агыз

Кайтып киләм, әнкәй,
Сине сагынып,
Кер чайкаган чагың ялгызың.
Онытып учындагы бөләгенне,
Каршы йөгәрәсең абынып.
Күзләрәмдә яшь юк,
Сиңа карап күңелем тулса да.
Хәзер мине чәбәкли дә алмыйсың шул,
Кайчагында кирәк булса да.
Сине сагынып кайтып киләм, әнкәй,
Бөләклә бер,
Йомшарт жанымны.
Өйгә кертмә, әнкәй, чайкап агыз
Сагышыңны, кайгы-зарыңны.

1972 ел.

Ничек табыйм?

Ә-гә.

Таптым

Менәр еллык урман арасында
Калган юлларны.

Үтә алмас тау-ташларны ватып
Салган юлларны.

Хыялларын йолдызларга кадәр
Сузган кулларны.

Әйтче, иркәм, синең йөрәгенә
Ничек табыйм икән юлларны?

1970 ел.

Көзләр рәсеме

Көзләр йөри,
Жилләр сискәндерә басуны,
Күк йөзләре сүрән...
Әллә монсу, әллә ачулы.

Көзләр йөри
Шәрәләнгән кырлар буйлатып.
Тузанны юа,
Ужымнарда яңгыр уйнатып.

Көзләр йөри,
Хәзерләнгән кебек еракка.
Бөтенләйгә түгел,
Вакытлыча килгән кунактай.

1970 ел.

Кое

Тамчы-тамчы жыелса да, кое төбе
Коры булмый.
Соңгы йотым суын бирә, килгәннәрне
Кире бормый.
Бетәр иде татлы кое жимерелеп,
Корып, кибеп,
Килми торса әгәр кеше
Янып, көеп...

1966 ел.

Синнән белдем

Башы гыйлем чишмәсенен
Мәктәбем, әй, авылым.
Синнән белдем гасырларнын
Әле ләйсән яңгырын,
Әле шомлы давылын.

Кемнәр яхшы, кемнәр яман —
Син өйрәттең танырга.
Жанны сатмый дошманнарға,
Илен яклап, жирең саклап,
Кеше булып калырга.

Син өйрәттең еллар бue
Тормыш серен балана.
Кирәк чакта ата булдың,
Кирәк чакта сөеп туймас
Һәрчак гадел ана да.

Чишмә ага инешенә,
Инеш ага дингезгә.
Юл күрсәттең адашмаска,
Саташмаска син безгә.

1962 ел, Түбән Чыршылы.

Төрле чагы була болытларның:
Агылганы, туктап калганы,
Тузаннырны жыеп узганы,
Күнелгә жыр булып тамганы.
Болытларга барам,
Болытларга агам,
Күнелемдә шундый тирбәнеш.
Болытлардан бозлар яуганда да
Юк күнелдә сыкрау,
Юк әрнеш.
Әрләмә лә мине...
Бу жанымнан
Өтер хаталарын эзләмә.
Кил яныма, онытылыйк әле
Болытларга охшаш бу мәлдә...
Онытылыйк,
Кояш күрми торсын,
Кайчак көтә күнел төннәрне.
Әй, бу тормыш, болытларга урап,
Сынамаган дисең кемнәрне...
Сынатмыйк ла,
Онытылыйк әле бу мәлне...

1971 ел.

Гашыйкларнын саф сөюе
Зөһрә белән Таһирда.
Ахры, жирнең тотанагы
Гашыйкта да, шагыйрьдә.

1964 ел, Лениногорск.

Әйтә килден, әти:
«Күп эзләден читтә бәхет,
Табарсыңмы — билгесез,
Өйгә кайтып төпләнәп кал,
Сине көтә бу нигез.»
Рәхмәт, әти, кинәшенә,
Кайгыртасың улыңны.
Безгә кирәктер ләбаса
Сынап карау буынны...
Бәхет, эзләп табылмаса,
Эшләп табылыр безгә.
Оябыз бар үзебезгә,
Үзебезчә, ул — үзгә...
Рәхмәт, әти, кайтып булмас,
Көтми тор яз да, көз дә,
Бәхет орлыклары чәчим
Үзем корган нигезгә.

1971 ел, Азнакай.

Миләш

Юл аркылы үрелеп
Ике миләш кушылган
(Юлым үтә шушыннан).
Кызыл ут тәлгәшләре
Тибрәлә талгын жылгә.
Кыңгыраулар көенә
Моң тама сары жиргә.
Туйга жиккән дугадай,
Бизәнгән чуклар тагып,
Миләшләр юлга багып,
Төшәрләр төсле тамып,
Ут тәлгәшләрен кагып.
Сокланам уйга калып.

Кайтырсыңмы син дә?..

*«Барыгыз да кайтып життегезме?»
(Вагыйф)*

Киек казлар оча кангылдашып,
Түшләренә жилләр урала.
Сагынулары каурый-каурый булып
Ятып калды безнен урамга.
Аста яшел чирәм озата бара,
Яулык болгый күктә ак болыт.
Еракларга елап киткән казлар
Жырлап кайтыр илгә, яз булып.
«Сагынырбыз» дигән жырларыбыз
Калды зәңгәр күккә язылып.
Минем дә бит язлар көткән мәлем,
Кайтырсыңмы жанга наз булып?..

1974 ел, Азнакай.

Юлымны дәвам итеп

Юлларны карлар себереп, буранлап торса кышын,
Юл буенча тал-чыбыклар тезеп үтәчәк кеше.

Кадап куелган маяклар авыллар арасына
Торалар тарих юлына баскан кешеләр сыман.

Юлдан яздырса бураны, котырып алса жиле,
Телсез, маяксыз түгел юл, тик түгел Тукай жире.

Гасырларны әсир итеп, шәхесләр үтә китеп.
Тукайлы дөньяга атлыйм, юлымны дәвам итеп.

1965 ел, Актүбә.

Үзгәрә жан

Язга чыккач үзгәрә жан,
Тән үзгәрә шикелле.
Яз бит үзе — гомер башы,
Көzlәр — гомер төпкеле.
Жиргә бирәм, жирдән алам,
Без әжәтле түгел лә.
Башаклар тибрәлә төсле
Жырлы күңелем күтендә.
Болай да йомшак күңелне
Язлар эретә кебек.
Жирләремне ашлыйм әле
Күз нурларымны түгеп.

1985 ел, Азнакай.

Йөк бирегез!

Йөк бирегез миңа,
Йөк бирегез,
Авыр булмас микән димичә.
Авырайса башым, исәм-иям,
Горурлыгым түбән имичә.
Йөк бирегез миңа, күтәрермен,
Күтәргән бар нахак, яланы.
Заман салды иңгә авыр йөкне,
Эзләмәдек йөкнең таманын.
Йөк бирегез миңа...

1972 ел, Азнакай.

Урман дәфтәре

(Кайбер сызымнар)

Үз-үземә урын табалмасам,
Урманнарга чыгып китәм.
Дөнья яме урманнарда икән.
Урман!
Син ясыйсың миннән рәссам.
Тик сурәтеңә сыялмыйм...
Көнъягым бар, төньягым...
Миндәге бизәкләргә
Житмәс барыбер буявың.
Урман, менә минем рәсемем —
Күз күреп туймас жирем,
Мине үстергән илем —
Халкыма илтеп бирим...

1962 ел, Лениногорск.

Еллар үткәч

Шушы каен төбенен
Жиләген жыйган идек.
Саф мәхәббәт суы булып
Йөрәккә тамсын диел.
Узган инде еллар шаулап
Шул каен белән бергә.
Күпме жыллар искән, тагы
Килдек без шушы жиргә.
Мәхәббәткә шаһит булып
Һаман утыра каен.
Тамырын жил чыныктырган
Тирәнгә киткән саен.

1995 ел, Азнакай.

Син киткәч

Коймаларны санап буран йөри,
Төтенләнәп ярсып тирбәлә.
Ишегемне килеп дөбердәтә,
Гүя бәла якын-тирәдә.
Мичтә соңгы кисәү сүнәп бара,
Кайнар күмер көлгә күмелде.
Күкрәгенә куеп йөрәгемне,
Жылытасы килә күңелне.
Син кайдадыр, миннән ерак кебек,
Гайбәт йөри ике арада.
Якты дөнья гүя сүнәп бара,
Аклык төренгәндәй карага.
Ишегемне ачып чыгып киттең...
Юк, борылма инде, борылма!
Соңгы кисәү соңгы сүзен яза,
Кайнар эз калдырып корымга.

1967 ел, Актүбә.

Көтәләр

Кемнедер кем яратырга,
Кемнедер кем яратырга,
Каратырга тиеш, яратырга.
Каеннар монлана кичләрен,
Кемнедер көтәләр, көтәләр
Кышларын, язларын, көзләрен...
Көтәләр камышның шаулавын,
Көтәләр кемнәрдер
Оялчан кызларын.
Жир көтә кояшның нурларын,
Чишмәләр — кемнендер жырларын,
Ә йөрәк — хисләрнең давылын,
Ул көтә күңеле сазларын,
Ул көтә йөрәге назларын...
Кемнедер кем яратырга...
Юк, кирәкми...
Кирәк өзелеп яратырга.

1970 ел, Актүбә.

Таулар сары, басу өсте
Әйтерсең, кызган таба.
Көйдереп барча дөньясын
Кояш тамчысы ява.

Күкнең болытсыз гөмбәзе
Зәһәрле зәңгәр төстә.
Яңгырлар сорап табына
Кеше илаһи көчкә.

Дөньяларын дер селкетеп
Йөргән иде лә бәндә.
Нинди көчсез, нинди мескен
Адәми зат бу мәлдә.

Сыный кешене Табигать,
Түземлеме, юкмы син?
Жирдәге кипкән кылганмы?
Жәядәге укмы син?

25 июль, 1998 ел, Азнакай.

Бәхетем миңа
Таң нурлары төсле тоела.
Саран төсе
Кагыла да китә уема.
Бәхет куам,
Шуңа, ахры, һәрчак юлда мин.
Ә бәхетем
Күренә дә китә югалып,
Үргә менәм,
Ә ул инде күчеп өлгергән.
Төшсәм, бәхет
Көтеп тора башка бер үрдән.

1985 ел, Азнакай.

Саубуллашу

Уйна сызып, жырла өзеп,
Язларым бара узып.
Яшылегем кала өзелеп,
Кала ул кулын сузып.

Кырлар исе, кояш исе —
Беренче сөю хисем.
Калалар еллар артында,
Калалар, жилдәй исеп.

Вакытлыча булган икән
Житәкләшкән юлыбыз...
Аккош кебек ак парым бар,
Китәбез, сау булыгыз!

Карыйм әле үткәнемә
Талганчы ике күзем.
Йөрәгем кала шул якта,
Калалмасам да үзем.

1979 ел, февраль.

Ташлар белән сөйләшү

Шәһәр эзләп килеп чыктым
Каршылады чал калыга.
Таш шәһәрдән, таш ләгыштан
Шушы хәрабә калган.
Гөл сарайлар күмерләнеп
Көн-төн сызланып янган.
Таш манара, ак манара
Кайгылардан каралган.
Агармаган бу кара төс
Гасырлар күпме юган.
Бу урында шәһәр булган;
Ә хәзер таш та кылган.

1981 ел, Болгар шәһәре.

Яз һәм йөрәк

Йолдызлар да, ахры, исергән,
Айный алмый йөрим мин дә
Шатлык хисеннән.
Шомырт чәчәк аткан —
Хисләр чишелгән,
Яз шәрабы күбрәк эчелгән.
Шуңа бүген йөрәк исергән.

Мин — синең язмышың

— Тыңла мине — бу мин,
Кан дошманың синең.
Бу мин - сине сыкратучы,
Төн йокыңны йоклатмаучы.
Бу — мин!
Ыргыттым мин сине утка,
Давылларга каршы ташладым.
Ничә тапкыр бозлы яңгырга
Кушылып тамды кайнар яшьләрен.
Бу мин — синең язмышың...
Сина каршы һәрчак сугыштым.
Аерыла алмыйсың шул миннән,
Синең сулыш — минем сулышым.
Тыңла мине!
Сине утка, суга салып,
Бәхетеңне эзләп барышым.

1975 ел, Азнакай.

Иң, иң...

Йөрәктәге яну —
Иң көчле ут.
Мин күтәргән сагыну
Дөньяда юк!
Безне аерган юл —
Иң озын юл.
Юл юклыкны тою
Әрнеткеч бит ул.
Иң-иң үкенече —
Тапкач жую.
Иң зур газап —
Син юклыкны тою.

1967 ел, Азнакай.

Куй кулыңны йөрәгемә

Буш сүzlәр сөйләмим, кадерлем,
Ышан син сыналган гашыйкка.
Сөю — сер,
Сөю — жыр,
Сөю — мон.
Соңгы сүз әйтергә ашыкма!
Тыңла син жанымны, жырымны,
Башка сүз калмады лабаса.
Ярылып китәр күк йөрәгем,
Күzlәрен, сүzlәрен алдаса...

1970 ел, Актүбә.

Күз ачкысыз буран бөтерелә,
Юл югала эреп каршыда.
Әллә машиналар, әллә язмыш
Үргә менә алмый ярсыган.

Ачы жылгә кушылып нидер үкерә,
Белеп булмый күпме барылган.
Карга баткан ап-ак каеннарның
Салкын жилдән бите ярылган.

Кар чаршавын ерып үтә юллар,
Сыек саркый фара яктысы.
Карлы юллар, алда үрләр ята,
Үтелмәгән әле яртысы.

Минем сезгә кергәнем бар

Туңып-катып, юлда газап чигеп
Йөргәнем бар.

Жылынырга сезгә, ишек кагып,
Кергәнем бар.

Сезнең белән бергә чәй жылысын
Бүлгәнем бар.

Мичкә арка сөяп, шигырь сөйләп,
Көлгәнем бар.

Туңып-катып, юлда газап чигеп .
Йөргәнем бар.

Сезнең жылыларны башкаларга
Бүлгәнем бар.

1967 ел, Әлкәй авылы.

Дала! Чиксез дала,
Атлар чаба.
Кояш — жайдак
Атлар куып бара.
Янып, пешеп атлар чаба,
Киртэләрне ишеп юллар сала.
Уйга талып юл буенда кала картлар,
Ярсып үтә япь-яшь атлар.
Араларны үлчим,
Безгә житкән ләбаса
Узып китәр чаклар.

1962 ел, Югары Чыршылы.

Вакыт шактый,
Янгыр шакый:
Чәчелә күз яшьләре.
Очар коштай жилпенәләр
Каенның тәлгәшләре.
Яфракларның өсләрендә
Тамчы-алкалар уйный.
Сорау бирәм, жавап алмыйм,
Күңелем кемне уйлый?
Әй, каеннар, әй, каеннар,
Без кардәштер, мөгаен.
Сездән башка кемнәр бизәр
Яшьлегемнен тугаен.
Вакыт шактый, янгыр шакый
Яшьлегем тәрәзләрен.
Тамчы-мәхәббәтем юа
Сөюем тәлгәшләрен.

1968 ел, Актүбә.

Берәү гитарада уйный,
Кыллардан моң агыла.
Бу бүз егет кемне уйлый,
Кемне шулай сагына?
Урамнарға моң агыла,
Таллар туктап тын кала.
Әле йөрәк татлы изри,
Әле әче тырнала.
Берәү гитарада уйный
Яшәү кебек тирән моң.
Берәү көлә, берәү елый,
Берәү жырлый, берәү тын...

1970 ел, Актүбә.

Без - икәү...

Ул матурлык бу ярларга
Чайпалмый ничек сыйган?
Болытлар кичә елганы
Тәкәббер казлар сыман.
Төнбоеклар төнгә каршы
Йокылы башын салган.
Зәңгәр тынлык: өнме сон бу,
Әллә әкияти ялган.
Икебезгә, икебезгә
Садәлек, сафлык күпме?
Бөдрә чәченне юасың,
Соклансын әле дипме?
Аргы ярдан кемдер дәшә,
Ишетмик әле, иркәм.
Бу бит бары безнең дөнья —
Бөдрә тал да без икәү...

Чиккән күлмәк киеп кемне көтә,
Кемне сагынып сөя Аккаен?
Альяпкычын салып, кичкелеккә
Зәңгәр күлмәк кия жанкаем.

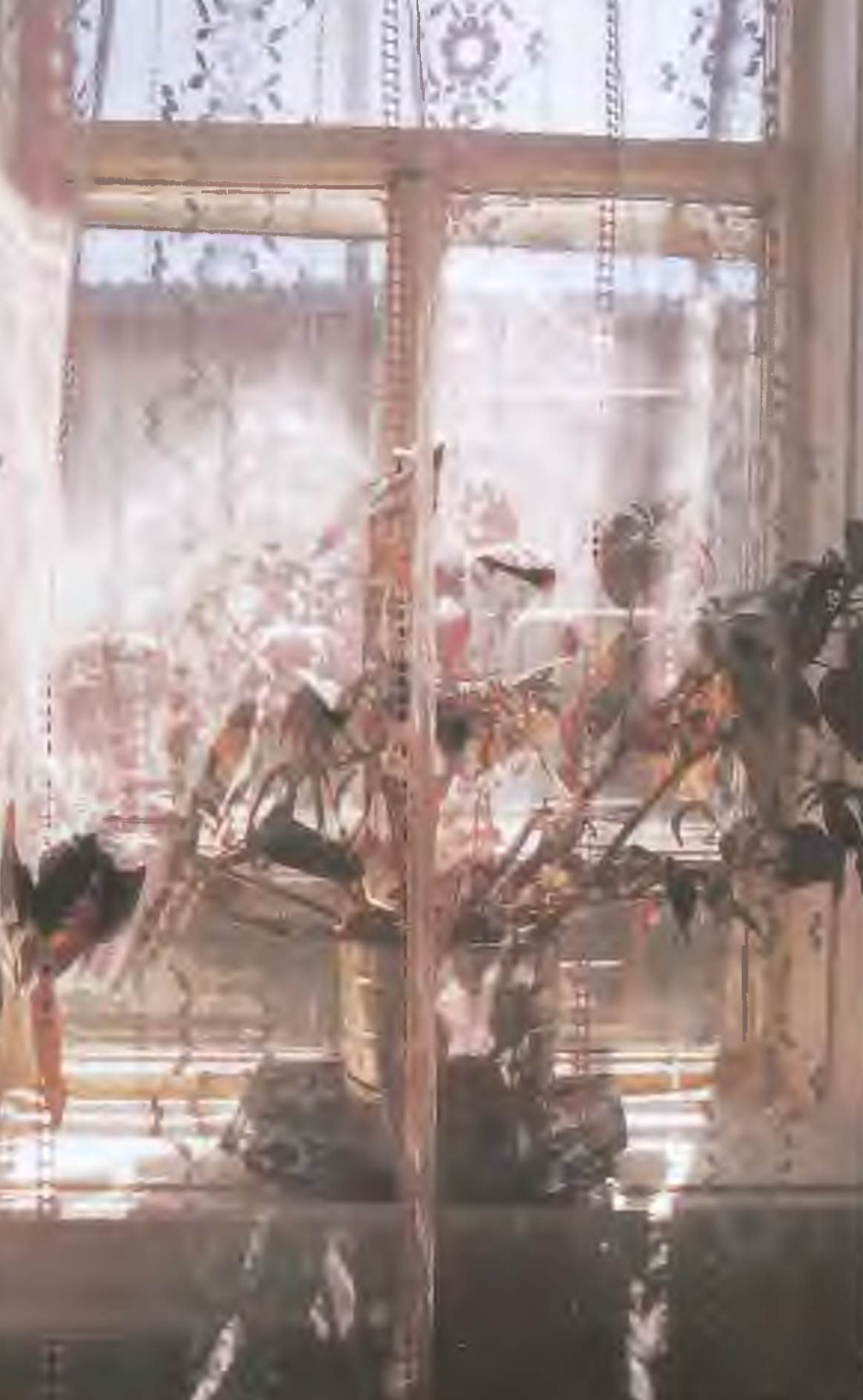

Озата барсын иде

Дөнья маллары эләмим,
Тапканым — мангай сырым.
Мин аралыйм каралардан
Йөрәктәге чын жырым.
Бәрәкәтле булсын иде
Эзләгәнем — табышым.
Уйларым — йөрәк тибешем.
Язмышым бар, ялгышым.
Дөнья маллары бер көнлек,
Жырларым калсын иде.
Үземнән соң дусларны да
Озата барсын иде.

1995 ел, Азнакай.

Йөрәгенне аңлардае мин...

Ишелеп карлар йөзгә сылана,
Кем кушты соң юлга чыгарга?!
Язгы буран, карга бураны...
Булыр иде ана чыдарга...
Куйгансындыр инде төн ката
Тәрәзәңне күптән пәрдәләп.
Берни булмагандай, бүлмәндә
Утырасын микән шәл бәйләп.
Юлларымда карга бураны
Инде ничә тапкыр урады.
Йөрәгенне аңлардае мин...
Бер басылыр карга бураны.

Болытлар

Көпшәк болытларга карап торам
Кемнәр үргән болыт челтәрен?
Әйтерсен лә, зәңгәр яулык итеп
Кемдер чиккән аның читләрен.
Болытларда керләнмәгән төсләр
Әллә инде алар хислеләр...
Сөйгән ярга, диеп атап алган
Ана насыйп яулык төслеләр.

1961 ел, Лениногорск.

Каен сулары эчтем,
Кочаклап каеннарны.
Сутын биргән каеннарны
Сагынмаган чак бармы?
Каерылып, иркен сулап,
Урман печәнен чаптым.
Шул каеннар арасында
Сөйгән ярымны таптым.
Кайларда гына йөрсәм дә,
Туган як күз алдымда.
Сөйгән ярым янымда,
Каен суы канымда.

Күнелен пакъләнгәнче,
Намусың акланганчы
Син сызлан, сызлан, сызлан!
Булганы булып узган...
Ник сөйлисен әле син:
«Шәмнәр шикелле сызам...»
Упкынга кем этүче,
Утларга кем кертүче?...
Син үзең, үзең, үзең.
Кар яуган үткән үчкә,
Үткән үч — үкенечкә...
Күнелемдә юк тузан.
Яхшыгамы, ямангамы -
Син гажизгә кул сузам.

Мәңгелектән ап-ак жиргә
Ява гына яңа кар.
Көтәргәме, көтмәскәме,
Вакыт — үзе хөкемдар.
Басылыр кебек йөрәгем,
Салкынча битен куйсан.
Өнме, төшме — аергысыз..
Ак дөнья һаман уйчан.

Балалыктан — егетлектә.
(Егетлегем — хөрлегем).
Егет — жирнең өрлеге.
Егетлектән - ирлектә.
Ирләрдә чын тотырык!
Ирләр чын ирләр булса,
Жирнең тотанагы нык.
Бүген әле хөрлегем,
Төсен жуймас ирлегем.
Юк, картлыкка ашыкмам,
Егетлегемне жуймам,
Син гел юлдашым булсан...

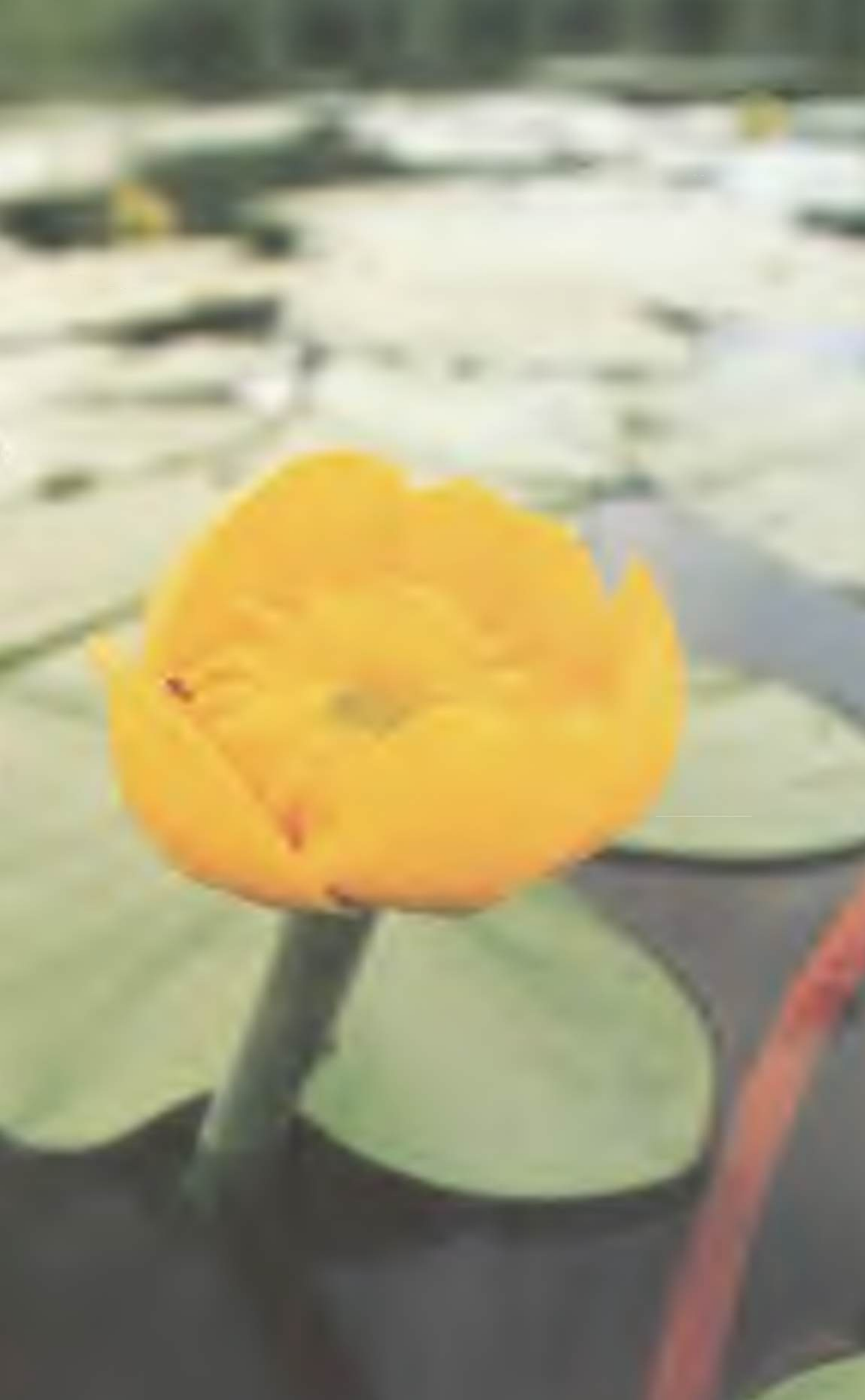

Туган йорт

Аруларны, талуларны
Төяп байтак,
Буран баскан юллар буйлап
Өйгә кайтам.
Күнел башка, хисләр башка,
Жырлар башка.
Жилкәләрне карлар сыман
Еллар баскан.
Күнелемә карлар сыман
Аклык төреп,
Авырлыкны жиңеләйтәм
Өйгә кереп.

1975 ел.

Минем күңел
Янгыр көтеп кипкән жир кебек.
Сине көтәм,
Ялыксынып көтәм, жилсенеп.
Кил син,
Буш тамчылар кебек түгелмә.
Тамчы гына,
Тамчы гына житми күңелгә.
Чуер ташлар булсын эрерлек.
Күңелдәге шикле бар ташларны
Алып китсән иде жимереп...

1970 ел.

Китәсем бар

Куышым бар,
Йөз дусым бар,
Тагын юлга китәсем бар.
Хәсрәт чиккән кешеләргә
Шатлык-шифа илтәсем бар.

Идел ярында

*Идел бит ул тирән бит ул,
Идел бит ул кин бит ул.
(Халык жыры.)*

Кичүләр жинел түгел шул—
Бу бит Идел, бу бит Идел!..
Ул тирәнлек, ул кинлек —
Бу елгага тиңнәр юк.
Төн караңгы —
Күктә болыт, жирдә болыт;
Аргы якта учак яна йолдыз булып.
Дулый жил, яңгыр сибә,
Дулкыннар ярга тибә.
Кесәбездә шырпы да юк
Ут куярга.
Ник бер авыл өе булсын
Безнең ярда.
Әле сүнәм диеп чак-чак,
Әле дөрләп куя учак.
Карыйбыз да әз-мәз жылынабыз
кебек,
Учак булып аргы ярда
Балкый өмет.

Таулар биек булсалар да,
Түбәсенә барып була.
Озын-озын елгаларның
Койган жирен табып була.
Барысының чиге була,
Чиге була ич, ярый ла...
Мөхәббәтнең генә менә
Чиге дә юк һәм яры да.

Бу сүземнен башыдырмы,
Уйларым оча ерак.
Әллә бу тормыш бик матур,
Әллә бик кырысырак.
Озатып калам жырларымны
Гомерем үрләренә.
Моңсызларга моң өләшеп
Керсен күнелләренә.
Көннәрем чаптар атымдай
Тын алмый чаба-чаба.
Юллары ерак, сагышы
Йөрәктә кала-кала.
Бу сүземнен башыдырмы...
Соңы була күрмәсен.
Күкрәгемдә жыр чаткысын
Язмышлар сүндөрмәсен.

ROMANIA
ZAGREB

Сөлге жыйганда

Сабантуйга сөлге жыялар.
Борынгыдан килгән бу йола.
Күпме килен төшкән авылга,
Күпме кызлар житкән бу елда.
Сабантуйга сөлге жыялар
Сөлек кебек чибәр егетләр.
Иннәрендә сөлге жилферди —
Жыр-моннарға бүген урам тар!
Сез, сеңелләр, берүк качмагыз,
Бер ялынсын егет, ялынсын,
Капкагызны шундук ачмагыз!
Сөйгәнегез көткән кулъяулыкны
Ялындырып кына бирегез.
Бирсен иде чиккән ак яулык
Ядкарь итеп мина берегез.
Сабантуйга сөлге жыялар —
Без түгел лә инде, башкалар...
Борын асты яңа каралган
Яшь егетләр рәткә басканнар.
Без түгел лә, әмма без — алар,
Бер авылдан, бер үк каннан без.
Рәтнен очы ерак гасырлар,
Башланабыз әллә кайдан без...

Сабантуйга жыя сөлгене
Бездә егетләрнең өлгесе.
Ә иртәгә гөрләр сабантуй —
Мәйдан көтә чиккән сөлгесен.

Һәй, сөлгеләр, чиккән сөлгеләр!
(Тыңлый белсәң алар сөйлиләр).
Шатланса да уңган киленнәр,
Сыкраналар ирсез өйлеләр.
Сөлгеләргә карап яшен сөртә
Ятимнәр һәм сабыр хатыннар.
Сез, егетләр, бүген аларга
Иң газизләр, иң-иң якыннар.
Төnnәр буе суккан сөлгене
Язмыш алган алар кулыннан.
Бәйрәм киemen дә салмыйча
Ирләр киткән болын юлыннан.
Сугышларга киткән үч белән —
Сабан туйларына китмәгән...
Сөлгеләре кайткан авылга,
Ә үзләре кайтып житмәгән.

Болын юлларында юл башы,
Чакырганда ирне ил башы,
Сөлге чалып, алып кулъяулык,
Бөтен авыл чыккан яу каршы.

Күп сөлгеләр исән-иминнәр,
Жирләр йөрөп илгә кайтканнар.
Ә егетләр, ирләр чит жирдә
Туфрак мендәренә ятканнар.
Алар белән башка бер ана,
Алар белән башка бер килен
Сөйләшәләр чәчәк китереп,
Сөйләшәләр һәр көн кич килеп.
Егет истәлеге — ак сөлге
Кадер-хөрмәт белән саклана
Түр буенда матур бер өйнең.
Кунмаган кер, төшми тап аңа!

Бер сөлгесе калган музейда
Күпме илләр йөргән, ул гизгән,
Солдат исемен саклый дәвергә
Кызыл чәчкә белән кан бергә.

Сөлге башларында күпме төс,
Күпме бизәк, күпме мул чигеш!
Алма, чәчәк, тургай рәсеме
Ул һаман да әле шул килеш.
Нинди аһән нәфис төсләрдә,
Нинди тарих, нәрсә чоры бу?
Яшәү мәгънәсе бу сөлгедә —
Яңгыраган көрәш жыры бу.

Сабантуйга сөлге жыялар,
Сөлгесез бит булмый сабантуй.
Тазамы син? Әйдә мәйданга
Чык та ак сөлгегә билең куй!
Шул сөлгедәй намусын пакъ булса,
Ак сөлгегә көчең хак булса,
Көрәш әйдә, башын югалтып,
Сөймәс мәйдан куркак, сак булсан.

Инбашларда ап-ак сөлгеләр,
Ак теләкләр ята иңсәдә.
Бу сөлгеләр ел да чигелә,
Туй булса да, көрәш килсә дә...
Сөлге — дәверләрнең дәвамы,
Сөлге — карт тарихның билгесе
(Сезнең инбашларга күчкәндер
Болгар кызларының сөлгесе).
Сөлгеләргә сыйган хәсрәте,
Сөлгеләргә сыйган шатлыгы,
Сөлгеләргә сыйган халыкның
Дуамал чагы, сабыр акылы.
Сөлге жыючылар — егетләр,
Килеп кердегез сез зур чорга:
Авыл халкы бүген ышанып
Сөлгеләрне сезгә тапшыра.

1970 ел, Актүбә.

Тәржемәи хәлем

*Жире — жәннәт, суы — ширбәт,
Халкы — талант Азнакаемнын*

Әтием Гатуфнын 1944 ел ахырында сугыштан туган авылына — Югары Чыршылыга вакытлыча жибәрелүе нәтижәсендә мин бу якты дөньяга килгәнмен. Әтинен кайту сәбәбе — бабамнын кинәт вафат булуы. 1945 елгы ачлык безнен авылда аеруча көчле булган, диләр. Шөгәр (хәзерге Лениногорск) районынын йөз генә йортлы Югары Чыршылысы ул чакта үзе аерым колхоз булган. Барлык ашлыкны фронтка озатканнар. Авыл халкы черегән бәрәңге (безнең якта аны «чирука» дип йөртәләр), алабута, сәрдә, балтырган ашап исән калган. Сибгатулла бабай, ачлыкка түзә алмыйча, яз көне кар астыннан чыккан башак ашап дөнья куйган. Вафат булучылар бер ул гына булмагандыр. Мәрхүмә инәй: «Бала имезергә сөт төшмәсме, дип урманга жиләк эзләп китә идек. Шул чагында Алладан, ошбу сабыемнын бәхете булып, туйганчы ашаулар насыйп итсен иде, дип ялвардым», — дип әйтә иде. Әнием Миннури белән әтием Гатуфнын гомерләре кыска булды. 70 елларда бу фани дөнья белән бер-бер артлы хушлаштылар. Гаиләдәге биш баланын икесе

ир-ат, өчесе кыз бала булып, һәммәбезгә дә тормышта үзебезгә юл ярырга туры килде.

Мин сигез яшемдә Югары Чыршылы башлангыч мәктәбенә кереп, дүрт класс белемне шунда алдым. Бишенче класска Түбән Чыршылы жидееллык мәктәбенә йөри башладык. Бала чактан шигырь «жене» кагылганга күрә, алтынчы-жиденче классларда бу «чир» мине бөтереп алды. Безгә шигырь язу күнекмәләрен, үзләре шагыйрь булмасалар да, әдәбиятны чын күңелдән сөйгән Мөнәвәрә апа, Фәһимә апарлар бирде. Үзем Түбән Чыршылыда укытканда берничә шигырем район газетасы «Ленин васыятләре»ндә чыгуы мине тагын да канатландырып жибәрде. Хәтта ике шигырем «Ялкын» журналында да дөнья күрде.

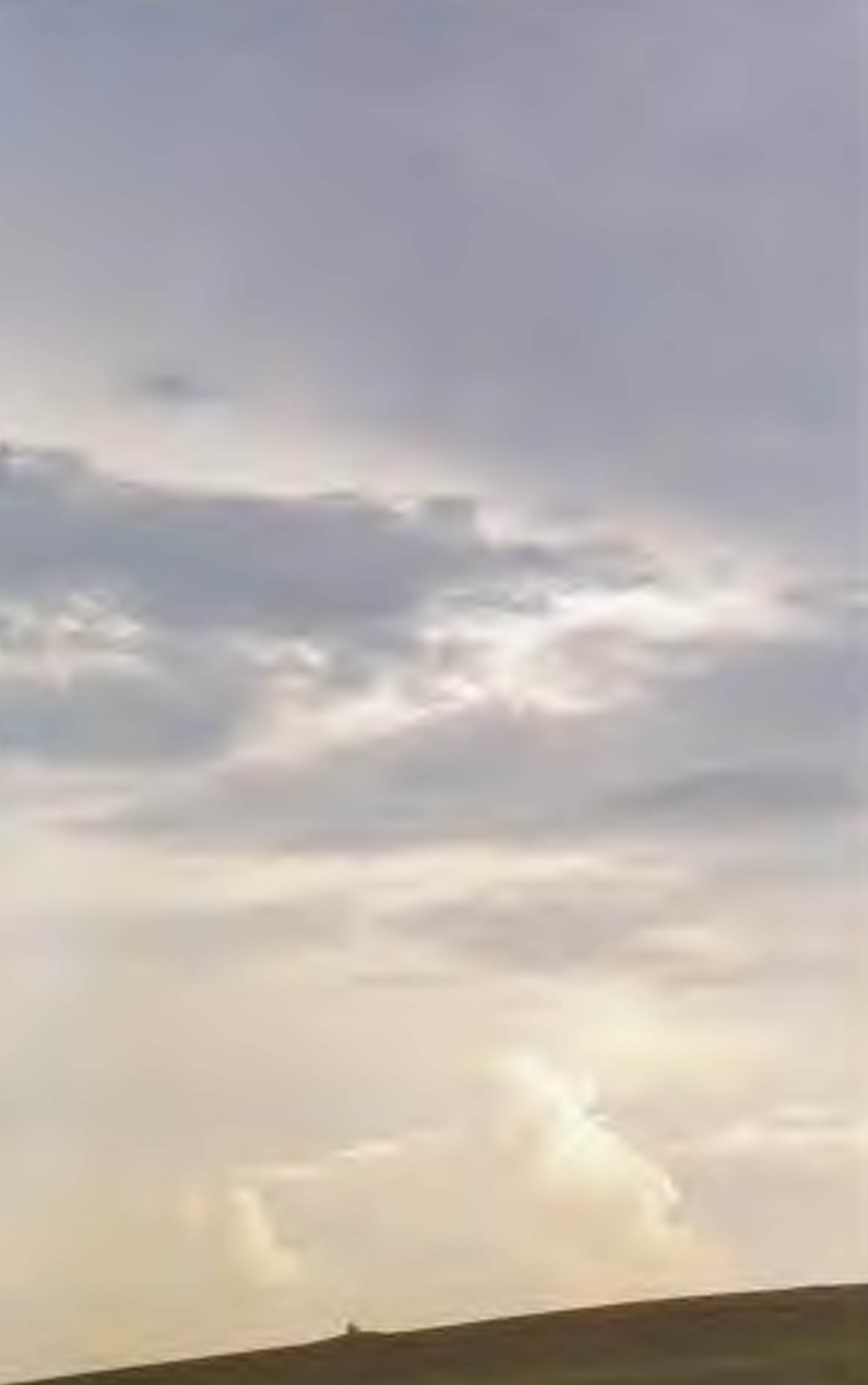
Авыл баласы эшкә иртә керешә. Кул арасына тиз керә. Башта өйдә мал-туар, бакча карап, бәрәңгә үстереп чыныгу алсан, аннан колхоз эшенә дә кереп китәсен. Печән жыю, салам ташу, ындыр табагында ашлык чистарту һәм киптерү кебек эшләр яшь-жилкенчәккә күп элэгә. Авылдагы мондый эшләр мине куркытмый иде. Шулай да уку теләге көчлерәк булгандыр, ахры. Жиденче сыйныфны тәмамлагач укуны дәвам итәм, дигән уйны күңелемә беркетеп куйган идем. Үземне татарчаны шактый яхшы белгәнгә санап, инде русчаны ныгытырга вакыт, дигән фикер белән Иске Куак урта мәктәбенә юл тоттым. Бу мәктәптә авылның үзендәге рус балалары белән бергә тирә-як авыллардан килгән татар, чуаш балалары русча укырга омтылалар иде. Укытучыларның Иске Куак балаларына безнен тырышлыкны үрнәк итеп куюлары

хәтердә әйбәт сакланган. Шулай да бу авылда миңа ун классны укып бетерү насыйп булмады. 60 еллар башында, һич көтмәгәндә, Лениногорск шәһәрендә рәсем-музыка педагогия училищесы ачылды. Кечкенәдән үк укытучы булу минем хыялым иде. Моннан тыш рәсем ясарга да бик яратам. Ул училище минем кебек хыяллы авыл малайлары бәхетенә оешкандыр инде. Ижатка сусаган авыл балалары өчен үзенә күрә әкияттәге сим-сим капкасы ачылуга тиг булды.

Ин башта бездән рәсем буенча имтихан алдылар. Уфадан килгән яшь укытучы Мәснәви Хәйретдинов бик игътибар белән рәсемнәребезне карады. Бигрәк тә авыл балаларыныкына илтифат итте. Ошатты. Шулай итеп, без студентларга әйләндек. Мәснәви Хәйретдинов бик сәләтле, олы йөрәкле рәссам иде. Анын Уфа шәһәрен калдырып Лениногорскига күченүе үзе үк бүгенге күзлектән караганда батырлыкка тиг. Остазыбызнын бик күп әсәрләре әле бүгәндә киң жәмәгатьчелеккә билгеле түгел. Кыскагына гомерендә ул күп ижат итте. Кызганыч, шәме иртә сүнде. Училищеда уку тормышка, матурлыкка күзебезне ачты. Стипендия аз, тамак ачлы-туклы булса да, күңелле заман иде ул.

1965 елны мине Азнакай районынын Актүбә мәктәбенә рәсем һәм сызым укытучысы итеп жибәрделәр. Ин күңелле яшьлек елларым шунда узды. Шигырь өянәге тәмам күңелне биләп алды. Бер-ике шигырь язам да Язучылар союзынын Әлмәт бүлегенә йөгерәм. Ул вакытта аны Равил Фәйзуллин житәкли иде. Ул мине: «Матур-матур шигырьләрен бар, яз», — дип үсендереп тора. Ижатыма унай бәя бирүче тагын бер кеше Татарстанның халык язучысы Гамил Афзал булды.

Шул хыял, ышаныч канатлары мине 1966 елны Казан дәүләт университетының татар теле һәм әдәбияты бүлегенә алып килде дә инде. Хатыйп Госман, Ибраһим Нуруллин, Мөхәммәт Мәһдиев, Диләрә Тумашева, Флера Сафиуллина, диплом житәкчесе Хатыйп Миннегулов һәм башкаларның лекцияләре йөрәк түрендә калган.

Азнакайда чыга торган «Маяк» газетасы каршында «Гөлстан» әдәби берләшмәсе оештырылу ижатка дәрт өстәде. Язучы Мәхмүт Хәсәнов житәкләгән бу берләшмәдә күп кенә әдипләр тәрбияләнде. Нур Әхмәдиев, Марсель Галиев, Сәрия Вилданова, Илдус Гыйлажевнен каләме шунда чарланды. Ә минем язмышым 1971 елдан комсомол, партия, совет эше белән бәйле. Ләкин ижат чишмәм челтерәүдән туктамады.

Мин бүген: «Язмышым бик бәхетле», — дип әйтә алам. Халык белән, республика житәкчеләре белән уртак тел табып эшләгәнгә, хезмәтемдә үстем. Бергә-бергә Азнакайны гөлбакчага әйләндердек. Зур таянычым гаиләм булды. Шуңа да, картлар әйтмешли, хезмәттә дәрт, беләктә көч, йөрәктә шигыр туып тора.

Әнәс ИСХАКОВ.

Эчтәлек

*** Энәс Исхаков... И.Юзеев	5
Сихерләнгән кебек	7
Күкрәгенә сыеныйм бер	9
Чишмәләр көе	11
Тауларга илтә сукмак	13
Чишмәләргә агыз	15
Ничек табыйм?	17
Көзләр рәсеме	19
Кое	21
Синнән белдем	23
*** Төрле чагы була болытларнын	25
*** Гашыйкларнын саф сөюе	27
*** Әйтә килден, әти	29
Миләш	31
Кайтырсыңмы син дә?	33
Юлымны дәвам итеп	35
Үзгәрә жан	37
Йөк бирегез!	39
Урман дәфтәре	41
Еллар үткәч	43
Син киткәч	45
Көтәләр	47
*** Таулар сары, басу өсте	49
*** Бәхетем мина	51
Сабуллашу	53
Ташлар белән сөйләшү	55
Яз һәм йөрәк	57
Мин — синен язмышын	59
Иң, иң	61
Куй кулынны йөрәгемә	63
*** Күз ачкысыз буран бөтерелә	65

Минем сезгә кәргәнем бар	67
*** Дала! Чиксез дала	69
*** Вакыт шактый	71
*** Берәү гитарада уйный	73
Без — икәү	75
*** Чиккән күлмәк киеп кемне көтә	77
Озата барсын иде	79
Йөрәгенне аңлардае мин	81
Болытлар	83
*** Каен сулары эчтем	85
*** Күнелен пакыләнгәнче	87
*** Мәңгелектән ап-ак жиргә	89
*** Балалыктан — егетлеккә	91
Туган йорт	93
*** Минем күнел	95
Китәсем бар	97
Идел ярында	99
*** Таулар биек булсалар да	101
*** Бу сүземнен башыдырмы	103
Сөлге жыйганда	105
*** Сабантуйга жыя сөлгене	107
*** Һәй, сөлгеләр, чиккән сөлгеләр!	109
*** Болын юлларында юл башы	111
*** Күп сөлгеләр исән-иминнәр	111
*** Бер сөлгесе калган музейда	113
*** Сөлге башларында күпме төс	113
*** Сабантуйга сөлге жыялар	115
*** Иңбашларда ап-ак сөлгеләр	117
Тәржемәи хәлем. Ә.Исхаков	119

Автор китапны нәшер итүдә булышлык
күрсәткән өчен «Рухият» нәшрияты һәм
«Татнефть» ӘЖ генераль директоры
Шәфәгат Тәхаутдиновка
рәхмәтен белдерә.

Әнәс Исхаков

Бу дөнья нигә уйчан?

(на татарском языке)

Налоговая льгота - общероссийский классификатор продукции
ОК-005-93; т. 2; 95300 - книги, брошюры. Изд. лицензия № 190
Министерства информации и печати РТ.

Ответственный редактор И.Хайруллина.

Художественный редактор Ш.Насыров.

Компьютерная верстка В.Порсев.

Компьютерный набор И.Миннахметов.

Корректоры С.Яруллина, А.Юнусова.

Формат 70х90 1/32. Объем 4 п/л. Бумага мелованная.
Печать офсетная. Тираж: 1000 экз. Заказ 3-333

Издательство «Рухият». Тел.: (8432) 380202.

Лицензия № 190 Министерства информации и печати РТ.

Отпечатано в типографии Татарского газетно-журнального
издательства. 420066, г.Казань, ул. Декабристов, 2